

09.05.2023

Shehsawar A. Zafar
Punjabi- II (PMS)

-: سوال نمبر 1 :-

تعارف

پنجابی لہجی دی جنم کھجی موجودہ بھارت تے
پاکستان دے صوبے پنجاب دی سرزمین اے۔ ایہ لہجی
انہں جاگھڑی تے ادس ویلے دی آثار اے جدوں انسان
اے نوے نوے اہڑے سن۔ مسیور محقق ڈاکٹر
اسلم رانا راجوں انسان جدوں انہں خط وچ پہلی
لہجی لہجی لہجی تے اوہ بھائی ای سی۔ انہں اے مختلف
زبانان اتر انداز سے زبانیں ترنیاں۔

پنجابی اے دو جہیں زبانوں یونانی زبان دا اتر

پنجابی دی تاریخ بویٹ پڑانی اے تے انہں خط دی
تاریخ انسان ولہجی وی پڑنی اے۔ انہں جا اندازہ لہجوار
کی سنلے ورتھتوں فلن وک ڈریو پیتھس پنیا پیتھس دے
ڈھانچے توں لگایا جاسکدا اے۔ (Dryopithecus Punjibicus)
ماہروں گلہ کرن وائے انہں زبان (پنجابی) اے ایہ اتر
گھڑے جانکے رہے۔

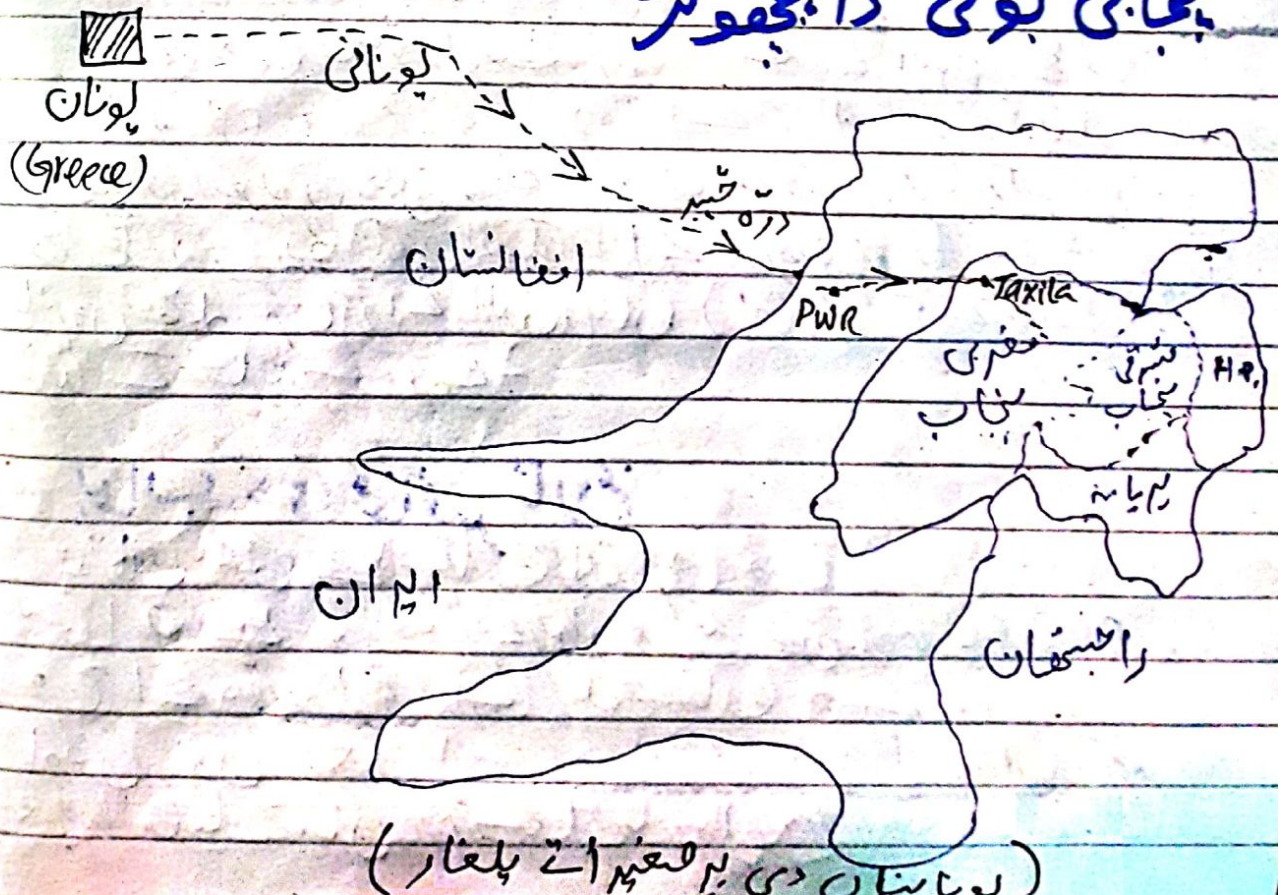
- پنجاب دی مختصر تاریخ

یونانی انہں خطے گلہ کرن وائی جھوٹی ہڈی سی۔
سنی توہنہ تقریباً 7 ہزار ورھے قبل مسیح (3000 BC)
وچ اچھے قنداری اے بلوچستان دے علاقے توں۔
اوس توں بعد اے دراوڑی (Dravidian) ہڈی
3 ہزار یا 4 ہزار پڑے (اس سوال دی وی سنار

رکھی تے اپنی لوی دا اہم چھڈ کے - ایہ قریباً 2000 BC
 دی گلی اے - الین ٹوں اڈ اتھے فارس زک علاقہ
 تو اریہ قوم حملہ آفر سر بھی جس نے اپنی لوی ویدی
 سائنسرت دا اثر بنگالی آئے چھوڑیا -

ان سہ لہوں بعد 329 BC ورج سکندر اعظم
 دے ہر فیر آئے گلہ کرن پاروں یونانیان اچھے دا
 رخ کسنا - اوس نے اچھے دے حکم ان راج لہوں
 نال فونک عقبہ (ضلع منڈی بہاوالدین) ورج جنت کیتی
 تے اوس نو دریاے پتلم مار کرن تو روکے رکھیا -
 الین گلے دی وجہ لہوں اُس دے سالی آئے آہ
 تے قریباً 400 سالان تک ساڈی تہذیب دا حصہ
 رہیا - کتھارا آرٹ الین دا سائنسگار اے -

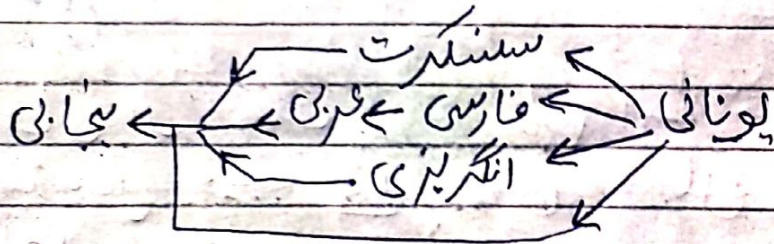
پنجابی لوی دا پھولک

پنجابی جوں کہ اٹھ دی قدیم تم میں زبان تھی۔ تان نام و
~~یونانی~~ جملہ ترن والیاں دی زبانیاں ایسے تان ملدی
 اریساں تے ایسا اٹھ دھوڑی اریساں۔ یونانی (Greek) توں
 پہلے ہندا، دراوڑی، تے اریہ دی زبان تان مل کے
 ایسا اٹھ دھوڑ جتی سی۔

پنجابی اُتے یونانی زبان دا اٹھ

یونانی تہذیب چار سو ورے ایسے طے دے تان
 براہ راست راجے وچ تے اٹھ وچ رہی۔ ایسے دی
 وچ توں یونانی تے پنجابی تیں بولت سارے
 الفبا دا تبادلہ کیتا۔ ایسے وچ یونانی (4) چار
 طرفیساں تان پنجابی تے اٹھ انداز بولتی سی۔

1۔ سنسکرت توں

ایہ اوہ اٹھ تیں جہیں براہ راست یونانی
 ولوں تیں ستوں سنسکرت توں بولتے آئے
 تیں۔

2۔ فارسی تے عربی توں

یونانی دا رشتہ پنجاب توں اٹھ پہلے فارسی تان استوار
 ہو یا سی۔ تے ایسے رشتے دی بدولت فارسی تے
 عربی توں اٹھ پنجابی وچ داخل ہوتے تیں۔

3۔ انگریزی توں : پنجابی زبان دا اک بڑا حصہ

یونانی زبان دی طرفوں انگریزی ٹوں پیر کر آیا اے،
کیونکہ ہر صغیر وچ کلمہ کون تو ایسے آنتیاں دے یورپ
نال رشتہ شے تے اوس ویسے آئے لاطینی زبان لوی
جاندی سی۔

4۔ براہ راست یونانی ٹوں: ایس زبان دا بسو ٹو فوڈا
علاقہ جیہڑا پیمانی وچ داخل ہو یا اے اوہ
براہ راست اے، جیہڑا سکندر اعظم دے چھ یاروں
نیویا سی۔ مثال طور تے کوٹلی (کنگوری)، شورتنگ
(سٹرننگ) وغیرہ۔

مکدی گل

الغرض پیمانی اک سموت زرخیز زبان اے جس وچ
مختلف تہذیبیاں دے چھ یاروں دو جیاں زبانان دے
اکھر داخل ہوندا رہے نیں۔

سوال نمبر 7 :-

افرشہ وی بھارت دے تاریخی شہراں وچوں
اک اے۔ وفد گولڈن ٹمبل تے جلیانوالہ باغ وکھن لئی
تیا سی۔ کیوں ہے ایہ جگہاں اندرون شہر وچ نیں،
تاں اچھے طرف ٹاٹے تے ایہ پھیلا جا سندا اے۔ عموماً
طور تے افرشہ دی اکثر تھاواں تے جتھے وفد تیا، اوہ
پوٹ مکدی نیں۔

:- سوال نمبر 2 :-

تعارف

لوگ گیت اور گیت پوندے میں جیسے کسی ایک بندے کی
 سگتوں اور ہوی بولن واے ایسا خوشی میں گم دا اظہار کرتے
 ہیں۔ انہاں ماقلہ کوئی لغاری میں تیار نہیں ہوتا
 سگتوں ایہ باسیاں دے دلاں دے ترنیاں پوندے
 ہیں۔ پنہاں گیتیاں راج وی البین دی ثقافت گھلاکے
 ساری نظر آوندی اے۔

لوگ گیتاں راج پنہاں ثقافت

پنہاں وحہ مختلف
 ہو پیاں آے بولے جانی وادے، لوگ گیتیاں دینی مثالاًں راج
 ذیل ہیں۔

لوری: ایہ اور لوگ گیت اے جیہاں انسان دنیا
 راج اور ٹوٹی ٹوٹی ہونے لگے سدا اے۔ ایہ اور سدا
 حال رکھن، ٹانڈ، خادکے حال تے کھولھی دلے بسیار
 دے اظہار دا ذریعہ ہے۔ رائیڈر شاکے بنگور دے
 مطابق لوری گیتاں دے حال حال روح راج وی اٹن
 والا گیت ہے۔

اللہ والی گل دا
 دانہ کھکا گل دا
 گل بیان دے واسطے
 دو پیمے کنڈا گل دا

|| دن چڑھیا بھاگیں ہیریا سوینا نبی علیٰ ورج ورتیا
|| ادس ورتے نے مکھ پڑھیا پڑھو لالہ اللہ محمد پائی رسول اللہ

بوی : ایہ گیت گھبرو لو جوانان تے ہردان دے
دلاں دا ترخان اے۔ الیں ورج شعلوہیا "بیا
صحت تے ظومہ" لموضوع مسئلہ "فزیل، جنگ
سیاست و غیرہ سمیانا جاسکدا اے۔ ~~مستان ورتو~~
ایہ آک سٹری (مکھ تھی) نظم ہوندی اے جیہڑی معنی
دے اعتبار نال مکمل اے۔

|| ڈپرے لونگ دا پیا لستکارا تے نالیاں نے ریل ڈک لے

|| آپ گاندھی قید ہو گیا، سالوں دے گیا کدھر دا بابو

ماٹیا : الیں ورج عام طور تے عالمی نون فوٹو
بنا جاندیا اے۔ "فابی" فارسی ورج "جن" نون
آئینے لیں، تے بھائی ورج ایہ محبوبے واسی
الستکارا کتا جاندیا اے۔ ایہ دو سٹری (ڈپرے)
مکمل نظم ہوندی اے۔

|| دو پتہ اشاراں دے
|| ساڈے اپنے دکھ نہیں ملک دکھی ولانے پاراں دے

|| سڑوں آتے لاری اے
|| آتے نہیں رسولؐ کچھ آفت ساری اے

ٹپے : الہ وی فائبر و رگی ایک مکمل ہے ڈیڑھ سگری نظم
سہ ہونے کے جھڑتی خصوصاً سادسی یاں ٹوٹی دے
موقع کے ہونے جاندی ہے۔ الہ وارو وار گاؤں
دے انداز وچ پڑھے جانے لیں۔
مسائل و پتھو

جھا لکڑ بننے کے
کالسی ڈوہنے والے، لندا عاشق پتے کے تے

اچھے بیار دی کچھ کوئی نا
ٹپے کے نال لٹیں بولتا۔ پتے کے فونہ تے عجو کوئی نا
جنگیت سنگھ تے جھڑا سنگھ دے تے لہوت مسیور
سے پتیاں لہوں باہر وی۔

جگنی : ایہ پتیاں دا اک قدام لوک گیت ہے۔
جگنی دا معنی عام طور تے محبت واسیہ
استعمال ہوندا ہے۔ ایہاں وچ مذہبی رنگ
لہوت پتیاں لہے۔

جگنی جاوڑی سی وریج روہی

جگنیان کھڑ سوہیا تے لہوت

اچھے رو رو کھلی لہوتی

او پیم صیریا جگنی تندی ہے

جگنیان ساپیں ڈال لہوتی ہے

گھوڑی : گھوڑی سادسی دے موقع تے گناہاؤں
والا لوک گیت ہے۔ الہ پھنیاں تے پھر جائیاں
اوس موقع تے دل دل کڑ گاندیاں لہیں جہوں

دولہا گھوڑی تے پڑھدا اے۔ ستان ویکھو

دلہیاں دا راجہ
مہرے مابل دا پیارا
اقتربے دے دل دا سارا
وے ویر پھرا گھوڑی چڑھیا
کھنیاں پڑھیاں واگ
وے ویر گھوڑی چڑھیا
کھنیاں پھڑی واگ
بنے روپے بھین دے لاگ

کفال : ایہ نکیاں بانیاں دا گیت اے جیڑیاں دا ترہ
بیا لڑے تہند انھال کر ایہ گیت گاؤندیاں
نیں۔

بھائی آیا ہیاے
کھانی اے تے کھا
روٹی دی یاے
نہیں تے توکری تے جا
آل مال پورا ہوا کفال

وین : ایہ گیت اونس سے گایا جاندا اے جاوں
اسان اہس ڈینا توں رخصت ہوندا لے۔ ایہ
گیت بوٹی دل خرابی ہوندا اے۔

تیرے نکلے کمال
انہیاں توں لہندا ہاں
تینوں روندی تیروں تار
گھیاں بڑھیاں توں تار
تیرے بیو دا کھمڑا حال
گیوں نہ تے گیوں نہ

دیگر:

السن طرح بنیاب دی دھڑی دے اور وی بویت مسیور
تے ثقافت دے لڑھان لوک کیت بین جیوں ڈھولا
جھنڈ لسی۔ سیکھیاں تے دھلا وین۔

مدی قل

العزین بنیاب دی لوک کیت الین دی
ثقافت دے جھلکارے نال ٹھکے پڑے
سے جا جا وکھائی دیندے سیں۔

سوال نمبر 3 :-

تعارف

فقہ سلف الملوک (سلف العس) ان سحر قلیاں
و جوں اے جیٹے بالہوں بنیابی وج کھہ پیرے سیں
السن لوں بنیابی دے کافی سناں ان اے طور تے لکھیا
اے کہ جیٹے بیڈیاں میان محمد عس دے جتے وج
آئی اے اور کئی اور لوں لقب سیں ہوئی۔ آپ دا تعلق
سید اور آزاد ستمیر دے فقہ تھوڑی سہ لکھ سال سیں تے آپ
دے والد کھ مکنر 'دوڑی والی مسکار' دے تھی سیں
س۔

فقہ سلف الملوک

فقہ فقہرا: الہم فقہ علم کے بادشاہ دے لے
بارے اے جیٹے اے شواب وج ولکھ لکھ عس
لوں حاصل کرن لئی اپنی رائے دے فرز دے
سے (ساعدا) سال سہنت نکلا اے تے اخیر
اپنی فراد تاکر واپس اہم دا اے۔

کم نال عشق :

سائل ہیں کہ راجہ لوکان لون ^{ایہ} دس دی
کوئی کیتی ہے کہ بندے لون ایہ کام نال عشق
یونا حالیدہ۔ ایہ تو بچہ ادہ راہ وچ آون والی طعینان
دا مقابلہ نہیں کر سندا۔ بندے بس۔

چینان عشق خرید نہ کتیا، ایوں آگے
عشقوں باجھو چھیننا! تیا آدم تیا تے؟

مشکل حالات دا مقابلہ

سائل نے کہ قول انسان لون یا ویل مشکل حالات دا
مقابلہ کرن واسطے تیار رہنا چاہیدا۔ جڈوں مشکل
تے آون لو گھدا، نہیں جانددا۔ سبز راہ سف ایوں
سبز وچ کئی بار مشکل تہیں قید وچ وی رہیا تے نال
طوفانان دا مقابلہ وی کرڈا رہا۔ اوس ایہ مفقود
وچ بار نہ مئی۔

ناممکن لون ممکن کرن دا جذبہ

جن حالات وچ سف گھروں نکلیا اوس لون لہ
نہیں سی پئی اور اوس سبز آدمی ول پہنچ وی مائے
یا تہیں نہ مختلف حکیمان مسئلہ استنبول تہرا لہ
لاوان دے جزا کے وغیرہ توں سہندا اوہ اخیر
تے ایہ پہنچ ای گیا۔

دو جہاں دی عدد کرن دا جذبہ

حسن طرح صاعد اے دولت نبین شہزادے دی عود
کیتی تے آخری سفر ٹک اوپر تے نال برسا اے ای
سبیاں محمد بخش لوکل لوں ایس راہیں دو جہاں دے
کم آون تے ایناندی عدد دا بیغام دتا اے

عشق مجازی تو عشق حقیقی

اسی عمل دی بدولت شہزادہ لطف عشق مجازی دا
سفر شروع تہر دا اے جسدا اے اپنے اختیارے خاصہ عشق
حقیقی ول پہنچ جاندا اے۔ ایہہ بیچارے انسان لوں
عشق حقیقی حاصل ہوتا ہے۔ جس وچ سب تو
فروری شے عمل لہو بندھ اے۔ فریاندے ہیں!

بات مجازی روز تقابلی ون وٹان دی کھلی کالی
سفر عشق کتاب ثنائی سف بھی وچ لالھی

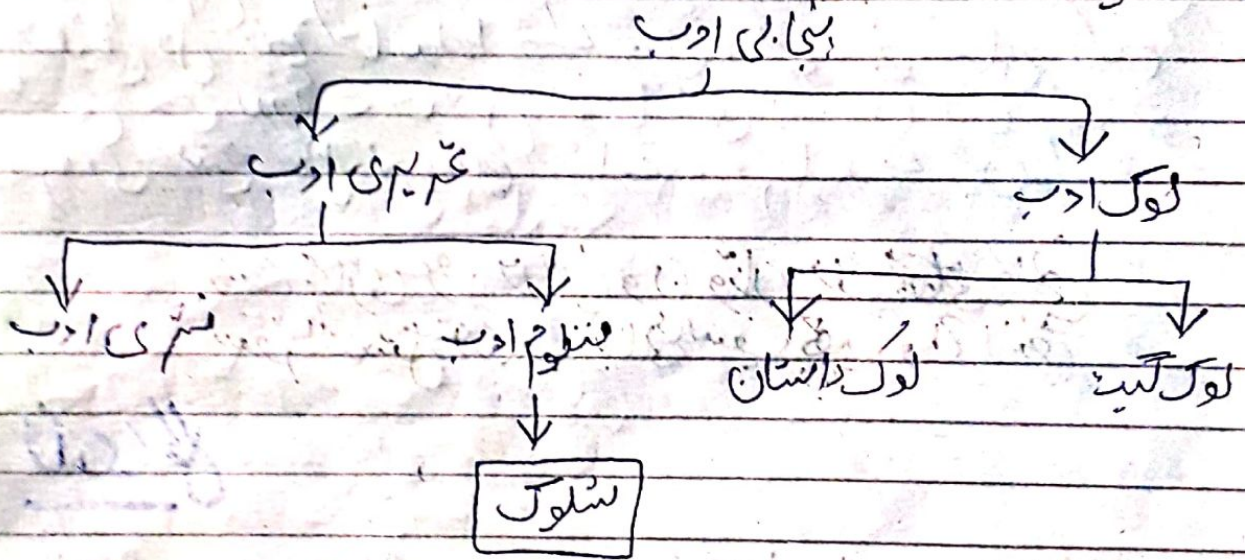
قلبی گل

العرس ایس قلے دے ڈرے لوکل لوں عمل تے
عشق کرن دا بیغام دتا گیا اے تے نال دکھایا تا
اے شے بندہ عمل نال عشق کرے اے ہفتہ وچ
کتابت ہو سکدا اے۔

سوال نمبر 6 :- (ب)

شلوک

معنی: شلوک دو لفظوں "سہاہ" سے "لوک" اور "شہ" سے
 اے۔ اس کے معنی ہیں کسی اللہ والے بندے یا پیر فقیر
 کی یہی بیوٹی گل۔ ایہ پنجابی زبان کی آج ادبی کیفیت
 ہے۔

نبت: ایہ دو یا دو توں زیادہ عہدیں دیں آں نلم
 بیوٹی اے۔ اس وچ لایف دی یا بندی کئی جانہ
 اے۔

موضوع: کیوں ہے ایہ فقیر دے فونہوں نکلی گئی گل
 سہندی اے۔ اس وچ تو کجی عیب۔ اخلاق دے تربیت
 دے عہد دی گل کئی جانہ اے۔

تاریخ سے غلامانِ شاعر: شلوکان دا شمار پنجابی دی

سہ توں قدیم منظوم ادب وچوں پہنڈا اے۔ سہ توں پہلے بابا فرید آج شکر نیوراں تے شلوکان بھدے پین۔ اوہی توں علاوہ بابا گرو نانک تے وی شلوکان لکھے پین۔ دولویں دے لکھناں سالوں گجور تورو ارجن دی تفسیر "گرنیٹھ" وچ لکھیاں پین۔

عزیمِ شاعری: موجودہ دور وچ شلوکان دی شاعری نانبیدہ پڑگئی اے تے ایہی دی جگہ آزاد شلم تے لئی اے۔

مثالاں: بابا فرید گنج شکر (1188-1288) دیاں شلوکان دیاں مثالوں دیکھو:

اٹھ فریدا وٹوساز صبح نماز گزار
جو سہ سائیں نہ نیوے سووا کپ اٹار

فریدا بے نمازا کپتا ایہو نہ چھلی ریت
کدی چل نہ آہوین پنجاں وقت مست

دوہڑے ورگے شلوکان دی مثال دیکھو:

زور کئی سکھ کھاکے کھنڈا ساہی دی
وٹو بڑائی چو نیڑی، نہ تر ستائیں جی

:- سوال نمبر 5 :-

(الف) پنجابی سائنری وچ لہروف

خاآہ

- الف - لعارف
- ب - پنجابی سائنری وچ لہروف دا اظہار
- ۱- وحدت الوجود دے ذریعے
 - ۱۱- مذہب غلام دا داس دے کتر
 - ۱۱۱- عنادات دا داس دے کتر
- ج - پنجابی سائنری وچ لہروف دے مقالہ
- ۱- عہدہ توحید دی حفاظت
 - ۱۱- مسلم فکرت سائنس دی حفاظت
 - ۱۱۱- غیر مسلم خیرکجاں تون ڈکيا
- د - مکتی کل

ملہون

پنجابی الہی علم دی سہولتوں وچ زبانی اے۔
ڈاکٹر الہی رانا موجب الہی علم اے انسان جاون پیرہ
واری لہو سائنسی تے اوہ پنجابی زبان وچ ای لہو سائنسی۔
پنجابی اوہ زبان اے جیہڑی ادب وچ عہدہ (اردو
وانگلو انگریزی وانگلو) یا رزید (سنسکرت وانگری) سہولت
الہی والہی دا پیغام سہولت تک پنجابون لہی استعمال
لہو لہی۔

پنجابی وچ لہروف دا سہولتوں وچ اظہار وحدت
الہی الوجود فلسفے دے ذریعے ملدا اے۔ الہی عہدہ

وہی کائنات وہی پریم لوں رب وہی ذات دا طبقہ ملتا
گیا اے تے ایہ لہوئیاں دے نزدیک خاصا عقول ہے۔

راکھا راکھا لہری میں آہے راکھا ہوئی
سندوئی فیوں دیو راکھا لہر نہ اکھ لونی

تھو توں ملادہ نید ملان دا درس دے کر
وی اس زمان توں استعمال کیا گیا اے تھو
والسہ اسیں وج کمال لہوئی تے خیر صوفی ستار ان دان
اؤندا اے۔ بارافریا کھدے نہیں۔

رہی سکھی کھاک کھنڈا مانی ہی
ویکھ پرانی جھوٹی رہ تے سائیں جی

عبادت دا درس وی پئی لہی صوفی سائری دا اچا
موصوع ہے۔ اسیں وج نہ تھو ملان بلکہ کھنڈ سلہ
ستار وی لکھنا ہے۔ مثال دے طور تے نابار گورو
مانک اسلام دے ایہے دو عقائدے گل کر تے لہرے ہیں۔

میں محمد توں من کتاباں خیار
من خدا لوں سی اے دربار (نانک)

اھو فریدا و صوسار صبع ماز گدار
حوس سائیں نہ لہوئیں سور کب اتار افریا

میان زمان وج تھو نال لہی عقاصہ حاصل لینے
کھنڈ تھو تھو کھلوان انیاں وجود
عقیدتی تھو تھو سی مہیہ انیاں دنیاں

کنار دی بلغار دالنگار سی۔ بلو شاہ مارے کیا:

بلو شاہ دی کاغی من کر لنگرا کفر انور دا
وحدت سے دریا کے اندواہی حل و ستا لنگرا (ختم)

اسی تو علاوہ مسلمانان تون بلووان سے مسلمان
دی ہندین بلغار تون دی محفوی رکھیا۔

بلووان دی کھلنی خٹریک تے فعل مابدر شاہ دی
دین اکبری یان دین الہی تون خٹکن واسطے دی
نیبتی صوفی ساہراں تے جو کھا تم کر دکھایا۔

العزیز بنیاب ورتا صوفی شاعری راہیں
لوہیت خدمت تین تٹی کے، جیہا ان فعل بران دا
درجہ رکھتے ہیں۔

(ختم شد)